

O'QITUVCHI SHAXSINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI

Andijon davlat chet tillari instituti

xorijiy til va adabiyoti yonalishi 2-bosqich talabasi

Ergasheva Omatoy

O'qituvchi: **Umnov Dimitriy**

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi o'qituvchi shaxsining shakllanishi va rivojlanish jarayonlari tahlil qilinadi. Unda pedagogning kasbiy kompetensiyasi, pedagogik mahorati va shaxsiy fazilatlari asosiy omillar sifatida yoritilgan. Shuningdek, Lev Vygotsky, Konstantin Ushinsky hamda Abdulla Avloniy kabi olimlarning ilmiy qarashlari asosida o'qituvchining jamiyatdagi o'rni va ahamiyati ochib berilgan. Tezisdagi zamonaviy pedagogning uzluksiz rivojlanishi zarurligi va uning ta'lim jarayonidagi yetakchi roli asoslab beriladi.

Аннотация: В данной работе рассматриваются процессы формирования и развития личности учителя. Освещаются такие ключевые факторы, как профессиональная компетентность, педагогическое мастерство и личностные качества педагога. На основе научных взглядов Lev Vygotsky, Konstantin Ushinsky и Abdulla Avloniy раскрывается роль учителя в обществе. Подчеркивается необходимость непрерывного профессионального развития современного педагога и его ведущая роль в образовательном процессе.

Abstract: This thesis analyzes the processes of teacher personality formation and development. It highlights key factors such as professional competence, pedagogical skills, and personal qualities of a teacher. Based on the scientific views of Lev Vygotsky, Konstantin Ushinsky, and Abdulla Avloniy, the role and importance of teachers in society are explained. The thesis emphasizes the necessity of continuous professional development and the leading role of modern educators in the educational process.

Kalit soʻzlar: oʻqituvchi shaxsi, pedagogik faoliyat, kasbiy kompetensiya, pedagogik mahorat, taʼlim jarayoni, tarbiya, shaxsiy fazilatlar, ijtimoiy muhit, uzluksiz rivojlanish, zamonaviy taʼlim.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda taʼlim tizimi taraqqiyotning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu tizimning markazida esa oʻqituvchi shaxsi turadi. Oʻqituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yosh avlodni maʼnaviy, axloqiy va intellektual jihatdan tarbiyalovchi muhim ijtimoiy shaxsdir. Shu bois oʻqituvchi shaxsining shakllanishi va rivojlanishi masalasi pedagogika fanining dolzarb yoʻnalishlaridan biri sifatida eʼtirof etiladi.

Ilmiy tadqiqotlarda oʻqituvchi shaxsining rivojlanishi uning kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati hamda shaxsiy fazilatlar bilan uzviy bogʻliqligi taʼkidlanadi. Jumladan, Lev Vygotsky taʼlim jarayonining ijtimoiy xususiyatini asoslab, oʻqituvchining oʻquvchi rivojidagi yetakchi rolini koʻrsatib bergan. Shuningdek, Konstantin Ushinsky oʻqituvchining shaxsiy namunasi tarbiya jarayonida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini taʼkidlagan. Oʻzbek pedagogik tafakkurida esa Abdulla Avloniy oʻqituvchining jamiyatdagi oʻrnini yuksak baholab, tarbiya masalasini hayot-mamot darajasiga koʻtargan.

Mazkur ishning maqsadi oʻqituvchi shaxsining shakllanishi va rivojlanish jarayonlarini ilmiy-nazariy asosda yoritish hamda uning zamonaviy taʼlim tizimidagi oʻrnini aniqlashdan iborat.

Oʻqituvchi shaxsining shakllanishi va rivojlanishi koʻp qirrali jarayon boʻlib, u pedagogning bilim darajasi, kasbiy tayyorgarligi, shaxsiy fazilatlar va ijtimoiy tajribasiga bevosita bogʻliqdir. Ushbu jarayon uzluksiz boʻlib, oʻqituvchi faoliyati davomida doimiy ravishda takomillashib boradi.

Birinchidan, oʻqituvchining kasbiy kompetensiyasi uning shaxs sifatida shakllanishida asosiy oʻrin egallaydi. Zamonaviy taʼlim tizimi pedagogdan chuqur bilim, keng dunyoqarash va innovatsion yondashuvni talab etadi. Lev Vygotsky nazariyasiga koʻra, taʼlim jarayoni ijtimoiy muhit bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, oʻqituvchi

o‘quvchining intellektual rivojlanishida vositachi rolini bajaradi. Bu esa pedagogdan nafaqat bilim berish, balki o‘quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantirishni ham talab qiladi.

Ikkinchidan, pedagogik mahorat o‘qituvchi shaxsining muhim tarkibiy qismidir. Pedagogik mahorat o‘qituvchining darsni samarali tashkil etish, o‘quvchilar bilan to‘g‘ri muloqot o‘rnatish va ta’lim metodlarini to‘g‘ri tanlay olish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Konstantin Ushinsky ta’kidlaganidek, o‘qituvchi shaxsiy namunasi orqali tarbiya beradi, ya’ni uning xulq-atvori, madaniyati va muomalasi o‘quvchilarga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Uchinchidan, o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari uning kasbiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega. Sabr-toqat, mehribonlik, adolat, mas’uliyat va fidoyilik kabi sifatlar pedagogning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida asosiy omillardan hisoblanadi. Abdulla Avloniy o‘z asarlarida o‘qituvchining axloqiy barkamolligiga alohida e’tibor qaratib, tarbiya masalasining dolzarbligini ta’kidlagan.

Shuningdek, zamonaviy o‘qituvchi doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi, yangi pedagogik texnologiyalarni o‘zlashtirishi va o‘z malakasini oshirib borishi zarur. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi ta’lim tizimiga yangi talablar qo‘ymoqda, bu esa o‘qituvchidan moslashuvchanlik va yangilikka intilishni talab etadi.

Bundan tashqari, o‘qituvchining kasbiy o‘shida refleksiya, ya’ni o‘z faoliyatini tahlil qilish qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Pedagog o‘z darslarini baholay olishi, xatolarini aniqlashi va ularni bartaraf etish ustida ishlashi zarur. Bu esa uning doimiy ravishda rivojlanishiga xizmat qiladi. John Dewey ta’kidlaganidek, tajriba orqali o‘rganish va uni tahlil qilish shaxsiy va kasbiy o‘shning muhim omilidir.

Shuningdek, zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘qituvchi shaxsining rivojlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar va masofaviy ta’lim vositalari pedagogdan yangi bilim va ko‘nikmalarni talab etadi. Bu esa o‘qituvchini doimiy izlanishga undaydi va uning kasbiy salohiyatini oshiradi.

O'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi ham alohida ahamiyatga ega. U o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi, ularning qiziqish va ehtiyojlarini inobatga olishi lozim. Abraham Maslowning ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasiga ko'ra, o'quvchining bilim olishga bo'lgan motivatsiyasi uning psixologik va ijtimoiy ehtiyojlari qondirilishiga bog'liq. Shu sababli o'qituvchi o'quvchilarga qulay va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishi zarur.

Umuman olganda, o'qituvchi shaxsining rivojlanishi faqatgina bilim bilan cheklanmay, balki ijtimoiy, psixologik va texnologik omillar uyg'unligida shakllanadi. Bu esa pedagogdan har tomonlama rivojlangan, moslashuvchan va zamonaviy fikrlovchi shaxs bo'lishni talab etadi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi shaxsining shakllanishi va rivojlanishi uzluksiz va murakkab jarayon bo'lib, u pedagogning kasbiy bilimlari, pedagogik mahorati hamda shaxsiy fazilatlarini uyg'unligida namoyon bo'ladi. Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan nafaqat chuqur bilimga ega bo'lishni, balki innovatsion yondashuv, ijodkorlik va yuqori darajadagi mas'uliyatni ham talab etadi.

Ilmiy qarashlar, xususan, Lev Vygotskyning ijtimoiy-ta'limiy nazariyalari, Konstantin Ushinskyning pedagogik g'oyalari hamda Abdulla Avloniyning axloqiy-tarbiyaviy qarashlari o'qituvchi shaxsining jamiyatdagi beqiyos o'rnini asoslab beradi.

Shu bois, har bir o'qituvchi doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, bilim va ko'nikmalarini yangilab borishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni egallashi zarur. Faqat shundagina u barkamol shaxs sifatida shakllanib, kelajak avlodni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalashga munosib hissa qo'sha oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lev Vygotsky. Pedagogik psixologiya asoslari. – Moskva: Pedagogika, 1991.
2. Konstantin Ushinsky. Inson – tarbiya predmeti sifatida. – Moskva: Prosveshcheniye, 1988.

3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. Pedagogika nazariyasi va tarixi / Darslik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
6. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar / O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.